

STRATEGJIA PËR GRATË NDËRMARRËSE NË KOMUNËN E GJILANIT PËR PERIUDHËN 2017-2021

Përgatitur nga:

Kosovo Center for Business Support

MAJ 2017

Prishtinë

Përmbajtja e Strategjisë për gratë ndërmarrëse në Komunën e Gjilanit për Periudhën 2017 – 2021 është përgjegjësi e KCBS .

Strategjia për Gratë Ndërmarrëse në Komunën e Gjilanit për Periudhën 2017 – 2021 është produkt i projektit “Fuqizimi Socio-Ekonomik i Gruas, Avancim i Shoqërisë Kosovare” në kuadër të programit “Skemat e Granteve për OJQ-të me baze në komunitet”, i financuar nga Zyra Bashkimit European , mbikëqyrur nga Fondacioni për Shoqëri Civile – KCSF dhe implementuar nga Kosovo Center for Bussiness Support – KCBS.

Kosovo Center for Business Support (KCBS) dëshiron t'i falënderojë pjesëmarrësit dhe kontribuesit në përpilimin e kësaj strategjie:

1. Lufti Haziri-Kryetar i komunës, për përkrahjen e vazhdueshme që nga fillimi i projektit
2. Valentina Bunjaku, Kryesuese e Kuvendit, për përkrahjen e vazhdueshme që nga fillimi i projektit
3. Agim Zuzaku – Drejtor i Drejtorisë së Zhvillimit Ekonomik – Komuna Gjilan
4. Ramiz Ramadani- Drejtor i Drejtorisë për Bujqesi dhe Pylltari- Komuna Gjilan
5. Sadete Terrnava-OSCE
6. Dinora Mehmeti-RDA EAST
7. Rrezarta Jakupi-T-consulting
8. Filiz Sllamniku-OJQ Gilani
9. Linditë Salihu-Zyrtare për barazi Gjinore –Komuna Gjilan
10. Xhevat Aliu-Zyra për punësim Gjilan
11. Gjylshen Berisha –Komiteti për barazi gjinore
12. Arjeta Maka-OJQ Gruaja hyjnore
13. Drita Klaiqi-OJQ Gjilan
14. Labinota Sylejmani- Rrjeti joformal avokues
15. Anita Ademi-PEN

1. BAZA E PROBLEMIT

Edhe pse viteve të fundit Republika e Kosovës ka shtuar përpjekjet në promovimin dhe avancimin e barazisë dhe mos diskriminimit, e në veçanti avancimin e pozitës së gruas, megjithatë vazhdon të përballet me shumë sfida sa i përket shfrytëzimit të plotë të potencialit të grave në tregun e punës dhe në ekonomi në përgjithësi.

Edhe pse barazia gjinore, garantimi i të drejtave dhe mundësive të barabarta është aspekt fundamental i qeverisjes, i garantuar me Kushtetutën e Republikës së Kosovës dhe Ligjet në fuqi, megjithatë, në praktikë është shumë më sfiduese për gratë që t'i gëzojnë dhe t'i ushtrojnë këto të drejta. Niveli i pjesëmarrjes së grave në vendimmarrje dhe pozita e tyre në shoqëri varet kryesisht nga pozita ekonomike që ato kanë. Raportet dhe studimet e publikuara nga organizata ndërkombëtare dhe lokale flasin për numër simbolik të grave që janë pronare në biznes, me vetëm 15%-17% në nivel vendi. Të dhënat tregojnë se pavarësisht politikave dhe legjislacionit të miratuar në nivel nacional, përmirësimi i pozitës së gruas, fuqizimi dhe motivimi i tyre për t'u marre me biznes nuk mund të sigurohet pa krijimin e politikave lokale, të cilat duhet të krijohen dhe miratohen nga vetë komunat sipas specifikave që kanë.

Sipas raportit të Bankës Botërore, bizneset e grave në Kosovë kryesisht janë krijuar nga nevoja për të siguruar mirëqenien e familjeve të tyre për dallim nga bizneset e grave në Evropë dhe Azinë Qendrore (EAQ), ku për së paku 50% të arsyeja e krijimit është mundësia për zhvillim¹.

Sipas një raporti të Bankës Botërore, në fushën e ndërmarrësisë, prezenca e gruas është shumë e vogël (rreth 11%) në krahasim me mesataren e vendeve të rajonit (rreth 33%) dhe mesataren e globale (rreth 38%). Në Kosovë deri në fund të vitit 2013, janë regjistruar mbi 128,000 biznese, prej të cilave vetëm 11.04%, ose 14,168 biznese janë në pronësi të grave, tetë herë më pak se bizneset në pronësi të burrave - 114,173.

Raporti i Bankës Botërore "Të bërit biznes" i vitit 2014 identifikon Kosovën si një prej 10 shteteve më të mira reformuese në vitin 2013, me reforma të realizuara në 3 nga 10 tregues të të bërit biznes (hapja e biznesit, marrja e lejeve të ndërtimit dhe regjistrimi i pronës)² duke e përmirësuar efektivisht rangimin e Kosovës nga vendi i 96-të në 2013 në vendin e 86-të në 2014. Sidoqoftë, Kosova vazhdon të jetë e pllakosur në ekonomi të dobët, papunësi e varfëri të madhe. Nga këndvështrimi gjinor, gjendja ekonomike e tanishme shpalosë hendeqe të mëdha gjinore në një varg faktorësh që kontribuojnë në rritje ekonomike: punësimi, udhëheqja, pronësia e biznesit dhe qasja në financa.

Studimi i fuqisë punëtore të Kosovës në 2012 ka nxjerrë disa statistika që flasin mjaft për hendekun gjinor në punësim, duke përfshirë:

- Më pak se një në pesë (17.8%) gra në moshë pune janë aktive në tregun e punës, krahasuar me më shumë se gjysmën e meshkujve (55.4%) në moshë pune;
- Në mesin e fuqisë punëtore, papunësia është shumë më e madhe të gratë sesa meshkujt (40.0% krahasuar me 28.1%); dhe
- Shkalla e punësimit të grave në moshë pune është vetëm 10.7% krahasuar me 39.9% për meshkujt.

1 Banka Botërore, Dallimet Gjinore: Arsim, Shëndetësi dhe Mundësitë Ekonomike. Prishtinë, Banka Botërore, 2012.

Mosprania e grave në tregun e punës është rrjedhojë e kushteve joadekuate të punës (për shembull, nuk ka orar fleksibil të punës) dhe faktit se punëdhënësit shfaqin rezerva kur bëhet fjalë për punësimin e grave të reja, të cilat janë në moshën për t'u bërë nënë, duke u nisur nga pushimi i gjatë i lehonisë i paraparë me Ligjin e punës të Kosovës, barra e kostos së të cilit sipas ligj bie më së shumti mbi punëdhënësit. Veç kësaj, qasja e grave në punësim pengohet edhe nga shpalljet diskriminuese për vende pune që mund të përcaktojnë se “gratë të cilat aplikojnë të mos jenë mbi moshën 30 vjeçare.”

Gratë kosovare përbëjnë vetëm 0.3% të menaxherëve të lartë nëpër kompanitë private, përqindje kjo ndër më të ulëtat në vendet e Evropës dhe Azisë Qendrore, ku gratë përbëjnë mesatarisht 20% të menaxherëve të kompanive. Një studim i Odës Ekonomike të Kosovës në vitin 2012 i grave në pozita vendimmarrëse në sektorët publik dhe privat ka gjetur se nga 71 kompani private (kryesisht ndërmarrje të vogla dhe të mesme (NVM)) që përfaqësonin katër sektorë (TIK, turizmi, bujqësia dhe financat), grave u ishte besuar vetëm një mesatare prej 4.2% e pozitave vendimmarrëse.

Rezultatet e anketimit të prezantuara në raportin e vitit 2014 “Gratë dhe biznesi: Barazia gjinore në biznes” përgatitur nga projekti Programi për përmbarim dhe legjislacion komercial (CLE) dhe financuar nga USAID kanë dalë disa nga këto përfundime: shumica e personave të anketuar besojnë se të dy gjinitë kanë qasje të barabartë në mundësitë për punësim, dhe se si meshkujt ashtu edhe gratë mund të jenë njëloj efektivë si udhëheqës biznesi. Pengesat kryesore për pjesëmarrjen e grave në biznes që janë përmendur në këtë raport janë: përgjegjësitë e posaçme të gruas ndaj familjes, mungesa e mbështetjes së nevojshme për biznes siç është mungesa e traditës së gruas që bën biznes, mungesa e ndihmës shtetërore, mundësitë më të vogla për përkrahje financiare nga bankat dhe çështja e pronësisë, përkatësisht çështja e trashëgimisë për gratë.

Të dhënat e raportit “Gratë, biznesi dhe ligji 2014” të Bankës Botërore për vitin 2013, që vlerëson dallimet përballë ligjit midis meshkujve dhe grave në këto kategori: qasjen në institucione, shfrytëzimin e pronës, gjetjen e vendit të punës, ofrimin e lehtësirave për punë, historikun e mirë të huamarrjes, shkuarjen në gjykatë, si dhe mbrojtjen e grave nga dhuna, ka gjetur se 10 nga 143 vendet që kanë qenë pjesë e studimit, përfshirë Kosovën, nuk bënin asnjë dallim gjinor në aspektin juridik.

Në pozitë veçanërisht të pafavorshme ndodhen gratë ndërmarrëse në zonat rurale. Një studim i bërë në vitin 2006 tregon se shumica e grave ndërmarrëse “bëjnë biznes nga shtëpitë e tyre, më pak se 5 për qind udhëtojnë jashtë fshatit për të shkuar në punë, 77 për qind ua lënë në dorë gjithë vendimet e rëndësishme për biznesin anëtarëve meshkuj të familjes, dhe vetëm 13 për qind kanë deklaruar që jetojnë kryesisht nga të ardhurat e tyre personale.” Lënia e vendimmarrjes në duart e bashkëshortit, bijve ose vëllezërve nuk është diçka e pazakontë për gratë ndërmarrëse kosovare. Në një anketë me 1,450 gra të cilat janë pronare biznesi, 25% të atyre që janë bashkëpronare në biznes kanë raportuar se nuk marrin vendime për biznesin e tyre dhe se shumë prej tyre vendimmarrjen ua kanë lënë në dorë bashkëshortëve (50%) dhe vëllezërve (20%).

2. DOKUMENTET BAZË

Bazë për hartimin e kësaj strategjie kanë shërbyer: dokumenti Strategjia Kombëtare për Zhvillim Ekonomik 2016-2020, Strategjia për zhvillimin socio-ekonomik lokal e Komunës së Gjilanit 2017-2021, përfundimet e dala nga takimet me Rrjetin joformal të grave të komunës së Gjilanit, përfundimet e dala nga takimet e Grupit të përbashkët punues komunë-shoqëri civile për zhvillimin e strategjisë, si dhe debati në punëtorinë e organizuar nga Qendra Kosovare për Përkrahje të Biznesit (KCBS).

Strategjia Kombëtare për Zhvillim Ekonomik 2016-2020²

Në janar të këtij viti, qeveria e Kosovës miratoi Strategjinë Kombëtare për Zhvillim Ekonomik 2016-2020. Qëllimi i kësaj strategjie është që t'i adresojë pengesat kryesore për zhvillimin e Kosovës dhe të caktojë një listë të prioriteteve të larta për zhvillim.

Përzgjedhja e prioriteteve dhe masave të SKZH është bërë duke u bazuar në dy parime të përgjithshme. Parimi i parë është nevoja për të siguruar norma vjetore më të larta të rritjes ekonomike. Kjo nënkupton nevojën për rritjen e të ardhurave, e për rrjedhojë edhe të punësimit dhe të mirëqenies për qytetarët e Kosovës. Parimi i dytë është nevoja që paralelisht me rritjen ekonomike të sigurohet edhe kohezion shoqëror dhe gjithëpërfshirje, gjë që nënkupton mospërrjashtimin e grupeve të caktuara të shoqërisë nga përfitimet e rritjes ekonomike. Gjithëpërfshirja është e domosdoshme jo vetëm për shkak se është parakusht për drejtësi shoqërore dhe kohezion, por edhe për shkak se si e tillë ajo mundëson rritje më të madhe dhe më të qëndrueshme ekonomike.

Strukturalisht, Strategjia është e ndarë në katër shtylla tematike: kapitali njerëzor, sundimi i ligjit dhe qeverisja e mirë, zhvillimi i industrive konkurruese, si dhe zhvillimi i infrastrukturës.

Prandaj, në pesë vitet e ardhshme, Strategjia synon që të orientojë politikatat në drejtim të kthimit të fuqisë punëtore të Kosovës në motor të zhvillimit. Këtë do ta bëjë duke i adresuar mangësitë e sistemit arsimor si dhe duke e shfrytëzuar kapitalin njerëzor të diasporës për transferim të njohurive. Investimet në kapitalin njerëzor do të japin rezultatet e tyre në faza të mëvonshme, por kthimi në investime është i sigurt.

Për këto arsye, Strategjia synon që të rris përkrahjen e shtetit për biznese dhe për të mirën e qytetarëve, në mënyrë që të stimulohen investimet dhe kështu të mundësohet rritje më e lartë ekonomike dhe trajtim të barabartë të të gjithë qytetarëve para institucioneve të shtetit. Për këtë arsye, janë paraparë masa që do të synojnë forcimin e sistemit të të drejtave pronësore dhe do ta përshpejtojnë zgjidhjen e rasteve nga ana e gjykatave.

Për këto arsye, Strategjia synon që të rris përkrahjen e shtetit për procesin e ri-industrializimit në Kosovë, në mënyrë që ndërmarrjet tona private dhe publike të mund të rriten dhe të kalojnë në aktivitete me vlerë të shtuar më të lartë dhe të prodhojnë mallra të tregtueshme apo shërbime për eksport. Kjo do të thotë, mes tjerash, krijimin e lehtësirave dhe ofrimin e stimuljeve për investitorët strategjikë dhe për projekte dhe nisma që e rrisin konkurrueshmërinë e ndërmarrjeve, sidomos për arritjen e standardeve të cilësisë për eksport.

²Qeveria e Kosovës, Strategjia Kombëtare për Zhvillim Ekonomik 2016-2020, Prishtinë, 2017.

Për këto arsye, Strategjia synon që t'i orientojë resurset financiare të shtetit drejt ndërtimit të aseteve strategjike të infrastrukturës të cilat do të jenë në funksion të zhvillimit. Në sektorin e energjisë, çështja e sigurisë së furnizimit do të adresohet përmes ndërtimit të kapaciteteve të reja të bazuara në linjit, ndërkohë që do të shqyrtohen mundësitë për përdorimin e burimeve të ripërtërishme nga uji dhe biogasi.

Strategjia për zhvillimin socio-ekonomik lokal e Komunës së Gjilanit 2017-2021

Synimet kryesore të Komunës së Gjilanit janë krijimi i kushteve sa më të mira për qytetarët e Komunës së Gjilanit duke ofruar mundësi për zhvillim ekonomik përmes një arsimi cilësor dhe infrastrukture publike të modernizuar e cila do ta bëjë Gjilanin një qendër regjionale me mundësi të barabarta për të gjithë qytetarët që jetojnë në këtë regjion. Komuna e Gjilanit përmes kësaj strategjie synon t'i arrij disa synime kryesore të cilat kontribuojnë në zhvillimin socio-ekonomik loka. Me këtë strategji Komuna ka katër prioritete strategjike:

- Demografia dhe Çështjet Sociale
- Zhvillimi Ekonomik
- Mjedisi dhe Shfrytëzimi i Tokës (planifikimi dhe menaxhimi i vendbanimeve) dhe
- Infrastruktura

Synim i parë i kësaj strategjie është që Gjilani të jetë një qendër universitare rajonale, me qëllim të krijimit të një sistemi të arsimit modern dhe cilësor si në shkollimin para universitar po ashtu edhe në shkollimin universitar.

Synimi i dytë i kësaj strategjie është rikthimi i Gjilanit në një qendër agro-industriale e cila më herët ka pasur një traditë në kultivimin e duhanit duke pasur edhe industrinë më të zhvilluar të duhanit në rajon.

Synimi i tretë është ofrimi i shërbimeve publike përmes partneritetit publiko privat (PPP). Përmes këtij synimi komuna ka për qëllim t'i japë mundësi sektorit privat të ofrojë shërbime më të mira dhe më cilësore qytetarëve të Gjilanit duke i ofruar infrastrukturë publike me investime private. Ky synim do të kontribuoj në hapjen e vendeve të reja të punës dhe ndikimin direkt në zhvillim socio-ekonomik të komunës së Gjilanit.

Synimi i katërt është përmirësimi i infrastrukturës fizike. Ky synim ka disa objektiva si: rehabilitimi i sistemit të kanalizimit për ujërat e zeza, ndërtimi i fabrikës për pastrimin e ujërave të zeza, rregullimi i lumit Mirusha, ndërtimi i impiantit për djegien e mbeturinave dhe prodhimin e energjisë etj.

Të gjitha këto objektiva do të ndikojnë në arritjen e synimit për një infrastrukturë moderne duke i realizuar disa nga projektet të cilat janë paraparë në kuadër të kësaj strategjie, si projekte me prioritet.

Kjo strategji do të sigurojë bazën për një zhvillim të qëndrueshëm për qytetin e Gjilanit, pra duke krijuar bazat për:

- Shfrytëzim racional, mbrojtje dhe rregullimi të hapësirës së komunes;
- Ruajtja e vlerave natyrore dhe vlerave të krijuara me punë;
- Realizim të planifikimit hapësinor me përgatitjen e bazave për nxjerrjen e planeve të niveleve më të ulëta;
- Rregullim i hapësirës duke ua përshtatur hapësirën nevojave;

- Nxjerrjes së planit si plan afatgjatë të zhvillimit hapësinor dhe harmonizimi i ndërsjellë i këtij plani, duke u nisur nga parimet e planifikimit të njëkohshëm dhe të vazhduar me dokumentet e nivelit qendror;
- Përgatitjes dhe nxjerrjes së planit sipas mënyrës dhe procedurës së caktuar me ligj;
- Pjesëmarrjes së të gjithë shfrytëzuesve të hapësirës në procesin e përcaktimit të politikës së organizimit, rregullimit dhe shfrytëzimit të hapësirës.

Shënimet kryesore demografike të komunës së Gjilanit³

Komuna	Popullsia			Foshnje 0 vjeç	Fëmijë 1-6	Fëmijë 7-14	Rinia 15- 27	Popullsia e aftë për punë 15-64			65+
	Gjithsej	Meshkuj	Gra					Gjithsej	Meshkuj	Gra	
Gjithsej	90,178	45,354	44,824	1,264	7,978	14,222	22,230	60,160	30,196	29,964	6,554
	5.2%	50.3%	49.7%	1.4%	8.8%	15.8%	24.7%	100.0%	50.2%	49.8%	7.3%
Urban	54,239	27,133	27,106	731	4,665	8,283	13,202	36,670	18,302	18,368	3,890
	60.1%	50.0%	50.0%	1.3%	8.6%	15.3%	24.3%	61.0%	49.9%	50.1%	7.2%
Rural	35,939	18,221	17,718	533	3,313	5,939	9,028	23,490	11,894	11,596	2,664
	39.9%	50.7%	49.3%	1.5%	9.2%	16.5%	25.1%	39.0%	50.6%	49.4%	7.4%

³ Të Dhënat Kryesore Demografike sipas Komunave, 2011, Agjencia e Statistikave të Kosovës

3. STRATEGJIA PËR GRATË NDËRMARRËSE NË KOMUNËN E GJILANIT PËR PERIUDHËN 2017-2021

Qëndrimet patriarkale të burrave, por edhe të grave në Kosovë, ende paraqesin një pengesë të konsiderueshme për zhvillimin e ndërmarrësisë së grave në Kosovë. Krijimi i kushteve për zhvillimin e ndërmarrësisë, sidomos të ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme do të jetë njëri nga prioritetet kryesore në Kosovë.

Pengesa më e madhe në zhvillimin e ndërmarrësisë së gruas ka të bëjë me disa vlera që janë rezultat i trashëgimisë shekullore kulturore. Poashtu, për gruan konsiderohet që është shumë e vështirë të mbajë “dy punë” njërën për të ushtruar profesionin e tij dhe të dytën-familjen. Për gruan gjithmonë është konsideruar se është e përshtatshme për disa profesione, kurse nuk është e përshtatshme për disa profesione tjera, psh.për gruan është shumë e përshtatshme që të merret me profesionet e shërbimeve dhe në arsim.

Për gruan është e vështirë që të marrë kredi në bankë për shkak se shumica e tyre nuk kanë pronësi pothuajse asgjë në emër të vet, prandaj nuk mund të kenë qasje në resurse financiare. Kjo pengesë është sidomos e theksuar me rastin e fillimit të biznesit të ri. Një pengesë shtesë është prania e ekonomisë jo-formale e cila e cenon tregun e punës.

Një pengesë shtesë është mungesa e trajnimeve dhe programeve edukative të cilat do të shtynin gratë që idetë dhe dëshirat e tyre t’i kthejnë në aktivitete konkrete të biznesit.

Poashtu, edhe nëse ekziston përkrahja ndaj grave, ajo është e diferencuar në varësi të lokacionit, ku më tepër përkrahen gratë në vendbanimet urbane se sa ato në vendbanimet rurale.

Strategjia e zhvillimit të ndërmarrësisë së grave ka për qëllim krijimin e kushteve dhe ambientit të përshtatshëm për hapjen e bizneseve të reja dhe rritjen e zhvillimin e atyre ekzistuese , që gjithsesi do të kontribuonte në zvogëlimin e papunësisë në këtë komunë.

Rezultatet kryesore të cilat duhet të realizohen brenda kornizës së strategjisë deri në vitin 2021 janë:

1. Ndryshimi i pjesëmarrjes në strukturën e pronësisë në ndërmarrësinë e grave
2. Përkrahja e grave për të themeluar biznese të reja start-up
3. Përkrahja e grave për të vazhduar bizneset ekzistuese
4. Përkrahja e grave në biznes për t’u lidhur në mes vete qoftë në nivelin lokal, regjional apo në nivelin kombëtar.

Arritjes së këtyre rezultateve komuna e Gjilanit do t’iu qaset përmes disa veprimeve strategjike, të cilat do të jenë në korelacion të drejtpërdrejtë:

- I. Krijimi i rrethanave të përshtatshme për përkrahjen e zhvillimit të ndërmarrësisë së grave
- II. Krijimi i mundësive më të mira për financimin e aktiviteteve të grave
- III. Krijimi dhe ofrimi i njohurive të nevojshme për menaxhimin e biznesit të grave, dhe
- IV. Krijimi i mundësive të lidhjes së grave në biznes

I. Krijimi i rrethanave të përshtatshme për përkrahjen e zhvillimit të ndërmarrësisë së grave

Përmes këtij veprimi strategjik, komuna do të përmirësojë ambientin e të bërit biznes në komunë në pajtueshmëri të plotë me nevojat dhe kapacitetet e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme që janë në kuadër të komunës dhe që janë në pronësi të grave.

Aktivitetet që do të ndërmerren në kuadër të këtij veprimi strategjik janë:

1. Themelimi i një organi përbrenda komunës (në kuadër të Drejtorisë për zhvillimin ekonomik) që do ta monitorojë zbatimin e strategjisë
2. Rritja e aktivitetit dhe mbështetja për rritjen e shërbimeve dhe ngritjen e kapaciteteve për bizneset e grave përmes funksionalizimit të Qendrës për mbështetjen e biznesve
3. Lehtësimi i procedurave administrative për bizneset në pronësi apo bashkëpronësi të grave
4. Diskriminimi pozitiv me rastin e ndarjes së granteve nga komuna
5. Promovimi i punës së grave dhe bashkëpunimi me donatorët të dedikuara për vetëpunësimin e grave
6. Përkrahja e bizneseve të grave përmes projekteve të mbështetura nga Ligji për Investime Strategjike
7. Riaktivizimi i inkubatorit të biznesit
8. Mbajtja e një forumi të përvjetshëm për bizneset e komunës së Gjilanit
9. Përkrahja për zhvillimin e artizanateve tradicionale, përmes organizimit të panairove të rregullta vjetore
10. Krijimi dhe themelimi i një organizate që do të merrej me ruajtjen e artizanateve

II. Krijimi i mundësive më të mira për financimin e aktiviteteve të grave

Edhe pse ndërmarrjet e vogla dhe të mesme kryesisht e financojnë veten për ushtrimin e veprimtarisë së tyre, prapëseprapë ato kanë nevoja të caktuara për financim nga burime të jashtme. Dhe kur vjen çështja për t'u financuar, burimi kryesor për financimin e jashtëm të këtyre ndërmarrjeve është sektori bankar. Me rastin e aplikimit për kredi pjesë e pandashme është kërkesa për hipotekë, përkatësisht për kolateral. Këtu fillojnë pengesat e mëdha për biznesin në pronësi të gruas, për shkak se zakonisht gruaja nuk ka pronë në emër të vet, dhe rrjedhimisht refuzohet si kërkesë nga banka. Edhe pse zgjidhja e çështjes së trajtimit të pronësisë nga ana e grave është çështje që kryesisht duhet të trajtohet dhe zgjidhet në plan kombëtar, edhe komunat e kanë rolin e tyre.

Poashtu bankat zakonisht nuk i përkrahin bizneset fillestare për shkak të mungesës së historisë paraprake të biznesit, kështuqë është shumë e vështirë për një person, e sidomos për një grua që të hapë një biznes të ri për shkak se i mungojnë mjetet financiare.

Me qëllim të qasjes në financim nga ana e grave ndërmarrëse, duhet të realizohen këto aktivitete:

1. Kodi i veçantë që të përkrahen gratë në biznese, në forma të ndryshme
2. Bashkëfinancimi i bizneseve me donatorë si dhe partnerë komuna
3. Bashkëpunimi me Fondin e garantimit të kredive të krijuar në nivel qendror me qëllim përkrahjen e grave fillestare në biznes
4. Avokimi dhe përkrahja e kërkesave specifike për çështjet në financa

III. Krijimi dhe ofrimi i njohurive të nevojshme për menaxhimin e biznesit të grave

Në të gjitha hulumtimet që janë bërë në Kosovë në fushën e aftësimit profesional dhe aftësive për bërjen e biznesit, është thënë se përkundër papunësisë së madhe që është në vend, ka një mungesë të theksuar për kuadro të përgatitura profesionalisht. Kjo mund të thuhet edhe për pronarët e bizneseve, e sidomos për ata që duan ta fillojnë një biznes të ri. Kjo është edhe më shumë e theksuar te gratë. Arsyeja kryesore për atë që anglisht quhet skills gap (zbrazëtirë shkathtësish) qëndron te sistemi shkollor në Kosovë. Realisht, sistemi i arsimit në Kosovë është shumë pak apo asfare në pajtim me kërkesat e ekonomisë, duke prodhuar kuadro në sektorët që nuk janë të nevojshëm, kurse duke mos pasur programe dhe edukim për sektorët deficitarë. Për këtë qëllim duhet bërë një reformë adekuate në arsim dhe një koordinim adekuat të sistemit të arsimit me nevojat afatshkurta dhe afatgjata të ekonomisë së Kosovës. Kjo nuk është në kompetencat e organeve komunale, por të ministrive dhe dikastereve përkatëse qeveritare. Ajo çka mund të bëjë komuna është ofrimi i përkrahjes përmes ofrimit të këshillave apo trajnimeve në fillim dhe në vitet e para të zhvillimit të biznesit të tyre, me theks të veçantë te bizneset e grave.

Me qëllim të arritjes të njohurive dhe shkathtësive të caktuara për gratë në biznes duhet të merren këto aktivitete:

1. Përkrahja e grave me trajnime dhe fuqi të kualifikuar punëtore përmes Qendrës për mbështetjen e biznesve
2. Përgatitja dhe organizimi i programeve specifike të trajnimeve në bashkëpunim me qendrën regjionale të trajnimeve në Gjilan
3. Përgatitja e programeve të posaçme të mentorimit dhe këshillimit për përkrahje të grave në biznes në të gjitha fazat e veprimtarisë së tyre dhe në bashkëpunim me ministrinë përkatëse

IV. Krijimi i mundësive të lidhjes së grave në biznes

Promovimi i ndërmarrësisë së grave, përkatësisht i grave në biznes duhet të jetë njëri nga prioritetet kryesore në nivel komunal. Duhet të ndryshojë koncepti dhe të kuptuarit të rolit të gruas në biznes, mundësitë e tyre për biznes dhe promovimi i tyre si një bazë shumë e rëndësishme e zhvillimit ekonomik komunal.

Prandaj, kërkohet që gratë në biznes të bashkohen në rrjete formale apo joformale me qëllim të avokimit të interesave të tyre. Komuna duhet të luajë rolin kyç në përkrahjen e nismave të tilla.

Gratë në biznes, sipërmarrëse dhe menaxhere gjithnjë e më tepër janë duke e kuptuar rolin dhe nevojën për krijimin e rrjeteve të tyre për një bashkëpunim sa më të ngushtë. Përderisa meshkujt kryesisht marrëveshjet e tyre biznesore dhe bashkëpunimin e realizojnë në takime joformale, shpeshherë nëpër kafene, gratë më tepër preferojnë që t'i realizojnë këto qëllime përmes organizimit në grupe të ndryshme formale apo joformale.

1. Vetëdijesimi i grave afariste për rëndësinë dhe kontributin e tyre në zhvillimin e shoqërisë
2. Rritja e ndikimit të grave në biznes përmes krijimit të rrjetit joformal avokues të grave në biznes
3. Organizimi i kampanjës së vazhdueshme për promovimin e ndërmarrësisë së grave në komunë, fushata vetëdijesuese për rëndësinë e vlerave historike dhe ushqimeve tradicionale në mënyrë që të tërhiqen turistë
4. Futja në skemën buxhetore dhënja e çmimit për gratë e suksesshme në biznes në komunë

5. Krijimi i bazës së të dhënave për gratë në biznes në kuadër të komunës, si dhe përkrahja e shoqatave për të mbajtur evidencën dhe krijuar modelin e anëtarësimit për anëtarët e veta
6. Organizimi i panairëve të ndryshme që duhet të shndërrohen në aktivitete tradicionale
7. Përkrahja e rrjetit joformal që të mund ta shfrytëzojë edhe resurset edhe kapacitetet e komunës , përmes inkubatorit dhe Qendrës së Bizneseve.